

۲۰۱۹/۰۱/۱۲

ولی احمد نوری

یاد بود محمد حسن کاکر روان پوهاند داکتر م. حسن کاکر شاد و بهشت پرین جایش یاد

امروز دوازدهم جنوری، دو سال از وفات پوهاند داکتر محمد حسن کاکر عالم متبحر، محقق و مؤرخ نامدار و راستین افغانستان می گذرد. جهت یاد بود از این شخصیت بزرگ علمی و فرهنگی کشور عزیز ما افغانستان، که فقدان عظیم علمی برای افغانستان و منطقه بود، مقاله منتشره ۱۲ جنوری ۱۹۱۷ میلادی را که به مناسبت وفات آن راد مرد به زبان های پشتو و دری نشر شده بود دوباره به دست نشر می سپارم و از همه قلم به دستان بیدار دل و میهن پرست تقاضا می کنم به مناسبت یاد بود از پوهاند حسن کاکر با مطالب و نبشته های وزین شان صفحات این رسانه را رنگین سازند. آریانا افغانستان آنلاین هم مضامین و نوشته های علمی و تاریخی آن مرحوم را یکی بعد دیگر در این هفته به دست نشر دوباره می سپارد.

** * **

۲۰۱۷/۰۱/۱۲

آریانا افغانستان آنلاین

فقدان پوهاند داکتر محمد حسن کاکر
عالم، محقق و مؤرخ نامدار افغانستان
یک ضایعه علمی و اکادمیک است

إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

پوهاند داکتر محمد حسن کاکر، نویسنده و همکار آریانا افغانستان آنلاین، استاد اسبق پوهنتون کابل و تأریخدان شهیر افغانستان نسبت مریضی طولانی که عاید حالشان بود در شامگاه شانزدهم جدی در یکی از شفاخانه های ایالت کلیفورنیای اضلاع متحده، چشم ازین دنیای نا کردار بست.

پوهاند کاکر درین اواخر در کلیفورنیای شمالی زیست داشت. ولی سفرش ازین دنیای فانی، تمام دوستان، عزیزان و همراهانش را بر گلیم ماتم نشانده. او هشتاد و هشت سال عمر داشت.

آریانا افغانستان آنلاین به مناسبت درگذشت این شخصیت نامور، تأریخدان زبده و چهره متبارز افغانستان، مراتب همدردی خود را به خانواده محترم شان، دوستان و علاقه مندان، اعضای کدر های علمی افغانستان و همچنان به آن حلقات مبارزین ملی که با او یکجا بر ضد احزاب نا بکار خلق و پرچم مبارزه نموده و تاریکی های سلولهای زندان

را متحمل شده اند، ابراز میدارد. پوهاند کاکر در فعل و انفعالات علمی، تاریخی و کلتوری تا پایان عمر دخیل ماند.

پوهاند داکتر محمد حسن کاکر در سال ۱۹۲۹ میلادی در قریه "پلوته"، ولسوالی الیشنگ ولایت لغمان چشم به جهان

کشود. تحصیلات ابتدایی و متوسطه خود را در مکاتب ولایت لغمان به پایان رساند و تحصیلات عالی را به سویه لیسانس در پوهنتون کابل ادامه داد. او همچنان تخصص عالی اش را با بدست آوردن ماستری در فلسفه M. Phil. و بعداً دوکتورا Ph.D. از پوهنتون لندن بدست آورد. مرحوم پوهاند کاکر باری نوشته بود که: "تیزس دوکتورای من "افغانستان در تحت حکمروائی نی امیر عبدالرحمن خان، ۱۸۸۰-۱۹۰۱م" است که در سال ۱۹۷۴م به پوهنتون لندن تسلیم گردیده و مورد تأیید قرار گرفته بود. ولی بعضی قسمت ها در پرتو منابع و مواد جدید که بعد از تکمیل تیزس در اختیارم قرار گرفته، انکشاف نیز نموده اند. با آنچه گفته آمدم در تمام اثر هیچ چیزی را بدون باور به ثقم آن، نگنجانیده ام و در غیر آن شاید مورد عفو قرار گیرم. اگرچه در طول تحقیقات بلاوقفه سه ساله من و هم تحقیقات وقفه

نی چندین ساله ماقبل آن اشخاص و مؤسسات بیشماری معاونت شانرا از من دریغ ننموده اند ولی صمیمانه ترین تشکرات خود را به داکتر ملگم ادوارد یپ Malcolm Edward Yapp از پوهنتون لندن که قبل از تعدیل این اثر، تیزس دکترای (Ph.D.) من به پوهنتون لندن تحت نظارت سازنده او تکمیل و سپرده شده که بدون نظارت او و آگاهی او از تاریخ معاصر افغانستان این اثر آنچه که هست نمیبود. در کابل مراتب امتنان خود را از شاعلی داکتر غفور روان فرهادی اظهار میدارم که به کار تحقیقات بنده علاقه گرفته و اجازه استفاده از قسمت های ذیعلاقه مرا در آرشیف وزارت خارجه که هنوز در دسترس عامه نبود، بدست آورد. همچنان از استاد پیشین خود در پوهنتون کابل داکتر فاروق اعتمادی متشکرم که نسخه از "افغانستان در مسیر تاریخ" اثر میر غلام محمد غبار را در اختیارم قرار داد. من از جسارت ایشان سپاسگزارم که نسخه شخصی خود را در زمانیکه بصورت رسمی تحریم شده، نادر و تابو بود، در اختیارم گذاشت. کمک های دوامدار پروفیسور لوئی دوپری یکی اراکین سیار پوهنتون های امریکائی در کابل مرا قادر ساخت تا دوام تحقیقاتم را پی گیری نمایم. وی علاقه مندی زیادی را در مورد کار تحقیقاتی ام نشان داد. به او وهم چنان به نانسی دوپری ابراز امتنان مینمایم. اشرف غنی احمدزی از پوهنتون کابل با در اختیار گذاشتن کتاب های منحصر به فردش در مورد افغانستان کمک شایانی نموده است. همچنان تشکرات خود را خدمت نورمن پرچرد (Norman Pritchard) و گوردون مانی (Gordon Maghney) برای پیشنهادات قیمتدارشان در تهیه متن، پیشکش مینمایم.

به همین منوال من خود را مدیون مؤسسات و بنیاد های آتی میدانم:

به پوهنتون کابل برای اعطای غیابت طویل المدت. به ایشیا فونڈیشن برای تمویل مصارف اقامت دوساله من در اضلاع متحده، به پروگرام سکالرشپ فولبرایت هیز (Fulbright-Hays Scholarship) برای اعطای سفر های بین المللی، به پوهنتون پرنستن (Princeton University) برای اعطای (Visiting Research Fellow) مقام محقق همکار

مهمان و به پوهنتون هارورد (Harvard University) برای اعطای سهمیه تحقیقاتی در مرکز مطالعات شرق میانه و دسترسی به کتابخانه غنی آن. و با تشکرات از حکومت هند برای اعطای یک سکالرشپ در سال ۱۹۷۰ به هندوستان. در پوهنتون هارورد یک عده از پروفیسران معاونت کرده و باعث تشویق بنده گردیده اند که جایش است از پروفیسر نور یلمن (Prof. Nur Yalman) و پروفیسر جوزف فلچر (Prof. Joseph Fletcher) که هر دوی شان علاقه مندی قابل قدری به کارم نشان داده اند. آنها و پروفیسر محسن مهدی (Prof. Muhsin Mahdi) بودند که اقامتم را در هارورد ممکن ساختند که از آنها مشکورم. تشکرات خود را به پروفیسر ریچرد فرای (Richard Frye) نیز تقدیم مینمایم که فصل های از کارم را مرور و پیشنهادات قیمنداری را توصیه نمود. همچنان مراتب امتنان خود را به تمام کتاب دارانی ابراز میدارم که با تبسم و تعاون برای حصول مواد تحقیقاتی در معتبرترین مراکز منابع علم و دانش بشریت که آنها خادمینشان اند کمک نموده اند. و بالاخره من مراتب تشکرات خاص خود را به تمام اراکینی که در مرکز مطالعات شرق میانه در پوهنتون تکساس در شهر آستن هستند و مطبوعه پوهنتون تکساس که این اثر را به مردم اشاعه نمود ابراز میدارم."

پوهاند داکتر محمد حسن کاکر در سال ۱۹۸۱ به حیث استاد در پوهنتون کابل شامل گردید و برای سالیان متعددی به حیث استاد تاریخ در پوهنتون کابل ایفای وظیفه نموده اند، همچنان، در سمینارها و کنفرانس های داخلی و خارجی زیادی شرکت کرده و علاوه بر چند کتاب، صدها مقاله علمی و تاریخی دارد. او آثاری به زبان انگلیسی نیز دارد. جنابشان یکی از همکاران سیار تحقیقاتی در دیپارتمنت شرق میانه مربوط پوهنتون های پرنستن Princeton و هاروارد Harvard ایالات متحده بوده است. او همچنان آمریت دیپارتمنت تاریخ را عهده دار بوده است. در سال ۱۹۸۲ در اثر ضدیتش به اشغال نظامی شوروی وقت از طرف رژیم کابل به زندان انداخته شد. ایشان در جایی مینویسند که: "خادیت ها مرا کم و بیش یک و نیم ماه بعد از گرفتاری پوهاند هاله در کابل اسیر گرفتند. مرا زیرا زندانی ساختند که که با همراهی استادان دیگر بر ضد اشغال شوروی، در داخل، به خصوص در پوهنتون فعالیت میکردیم. کار آسانی نبود. ما استادان و محصلین مصروف تنظیم اتحادیه ئی عمومی بودیم و به آن کمر بسته بودیم. اتحادیه های دیگر هم بر ضد رژیم در پوهنتون فعالیت داشتند. که در مورد همه شان در اثر جدیدم، نبرد افغان - شوروی چیز هائی نوشته ام. اشخاص مسئول رهبریت اتحادیه ما ارواشاد پوهاند فضل ربی پژواک، پوهنوال داکتر محمد عثمان روستار تره کی، داکتر محمد ظاهر هاشمی، داکتر عبدالله و من بودیم. با جلب اعضای جدید، بخاطر مصئونیت، یکدیگر را آگاه نمیساختیم. محترم داکتر هاشمیان نظر به دعوت من عضو اتحادیه شد. بعداً او با تقبل خطرات، اوراق تبلیغی اتحادیه را که محترم روستار مینوشت، ذریعه کدام شاگرد معتمد به بعضی سفارت خانه ها میرساند. در مجموع اعضای اتحادیه ما زیاد شده بود و وا فیصله نمودیم که ده تا دوازده روز دیگر دست به تظاهرات زده و به جانب شهر میرویم ولی آنها پیشتر از آن داکتر روستار، شکرالله کهگدای و مرا گرفتار نمودند. با زندانی شدن ما یک تعداد استادان و محصلان پوهنتون برای اینکه از خطر احتمالی در امان باشند، وطن را ترک نمودند. اما خاد از اتحادیه ما اطلاع نداشت. گرفتاری ما به علت فعالیت ها و گفتار ضد رژیم و اشغالگران بود. من به این علت هم خار چشمشان بودم که در سال ۱۹۸۱ به درجه پوهاندی نایل گردیده بودم."

به این ترتیب مؤسسه، عفو بین المللی که از لندن فعالیت مینماید، داکتر کاکر را یک "زندانی سیاسی" اعلام نمود. یک تعداد گروه های دیگر دفاع از حقوق بشر از قبیل PEN بین المللی، فعالین حقوق بشر در اروپا و امریکا و همچنان علما و دانشمندانی از قبیل پروفیسر جوزف فلچر Joseph Fletcher از پوهنتون هاروارد، داکتر کرستل لزلی Dr. Crystal A. Leslie از مرکز صحتی پوهنتون باستن و به خصوص پروفیسر فیلیکس ارماکورا Felix Erma Cora نماینده خاص کمیسیون حقوق بشر ملل متحد در مورد افغانستان با مکاتیب متداوم خود در مورد او، روی رژیم کابل فشار وارد نمودند. بعد از رهائی پروفیسر کاکر با خانواده اش به پشاور پاکستان فرار و متعاقباً در سال ۱۹۸۹ به ایالات متحده مهاجر گردیدند. وی به سمت اولین رئیس انجمن استادان پوهنتون ها در هجرت انتخاب و همزمان در انستیتوت "شرق و غرب" پوهنتون هاوایی به حیث عضو و بعداً در پوهنتون سان دئیگو به حیث استاد به تدریس ادامه دادند. همزمان به حیث مدیر و یکی از مؤسسين "حرکت برای یک دولت مردمی در افغانستان" با نوشتن و نشر نوشته هایش برای نشرات افغانی مصدر اشاعه معلومات شایانی در مورد معضلات جاری افغانستان گردیده است. آثارش نتیجه علمی و تجارب شخصی، مشاهدات و دانش مسلکی اش از طریق نوشته ها و تراجمش برای دیگران است. او در سمینارها و کنفرانس های داخلی و خارجی زیادی شرکت کرده و علاوه بر چند کتاب، صدها مقاله علمی و تاریخی دارد. او آثاری به زبان انگلیسی نیز دارد.

از بازماندگان پوهاند داکتر محمد حسن کاکر خانمش میرمن مریم کاکر، دو پسرش کاوون کاکر و سباوون کاکر و دخترش خوره کاکر همچنان دخترانش پلوشه و ورمه اند که آریانا افغانستان آنلاین برایشان صبر جمیل از بارگاه ایزدی متمنی است. استاد خلیل الله "خلیلی افغان" قافله سالار شعر و ادب دری و به گفته خود شان "سفیر ماتم" چه خوش فرموده است که میتوان برای رفتن پوهاند داکتر محمد حسن کاکر از میان ما، می توان از آن استمداد جست:

مرد نمیرد به مرگ، مرگ از او نام جوست
نام چو جاوید شد، مردنش آسان کجاست

تذکر:

هرگاه خوانندگان محترم متمایل باشند که نیشته ها و مطالب دیگری از این نویسنده را مطالعه کنند، می توانند با "کلیکی" بر عکس نویسنده در صفحه مقالات، به "آرشیف" شان رهنمائی شوند!